

בס"ד, יום ראשון טו' כסליו תשע"ב

שם: _____ זמן: _____

מבחן שבועי מסכת ערכין כו – לב (143)

א. 1) המקדיש את שדה אחוזתו וגאלה אחר והגיע היובל, כיצד יש לנהוג בה, ומדוע (באר היטב)? והאם בגוונא דנשאררה ביד הגזבר עד היובל נמו הכי דינא, ומנלן (גמ' ותוס')? 2) מאי קמשמע לן קרא ד"לא יגאל עוד", ומה ההכרח לדרוש הכי (גמ' ותוס')? 3) מאי קמשמע לן קרא ד"בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו לאשר לו אחוזת הארץ"? ואמאי לא שמעינן להאי דינא מהקרא דלא יגאל עוד, ולדינא דלא יגאל עוד מהאי קרא דהכא?

ב. 1) כיצד התבאר בסוגיין דברי רבי אליעזר במתניתין "לעולם אין הכהנים נכנסים לתוכה עד שיגאלנה אחר"? ובמה תלוי הנידון (תוס')? 2) המקדיש שדה מקנה והגיע יובל, מה דינה של השדה (גמ' ותוס'), ומדוע? 3) בן שקנה שדה מאביו והקדישה ומת אביו לאחר ההקדש, מה דינה, ומדוע? והאם היכא דאביו מת קודם ההקדש דינה שונה, ומדוע? ומדוע סברה הגמ' לתלות האי דינא כפלוגתא אי קנין פירות בקנין הגוף? וכיצד דחו?

ג. 1) עד אימתי יכול הכהן לגאול את השדה שהקדיש (פרט), ומדוע? ומה הוא מאי דקאמרה מתניתין "מקדישין לעולם"? והאם יש רבותא בהאי דינא, ומדוע? 2) כשהקדש מכריו על קרקע לפדותה, את מי שואלים ראשון בכמה ירצה לפדותה (פרט), ומדוע? והאם אף כופין אותו, ומדוע? והאם אפשר ללמוד מהכא לכל דיני קדימה שכופין לאותו שיש להקדימו, ומדוע (תוס')? 3) מה השיעור הפחות ביותר שיכול לפדות בו הקדש, ומדוע?

ד. 1) בגוונא דיש אחר הרוצה לפדותה ביותר מהקרן שאמר הבעלים, האם הבעלים קודם (פרט), ומדוע? ואי נימא דהבעלים קודם, כמה עליו לשלם (פרט), ומדוע? והאם ברין פדיון מעשר שני נמי נאמר האי דינא, ומדוע? 2) היבא דאחד אמר הרי היא שלי בעשר ואחר אמר בעשרים ואחר אמר בשלושים ואחר אמר בארבעים ואחד בחמישים, וחזרו בהן, מה דינם (פרט), ומדוע?

ה. 1) עד כמה מנכסיו יכול אדם להחרים, ומנלן (באר היטב)? וכיצד הדין היבא דעבר והחרים יותר מן המותר, ומדוע? 2) אלו נכסים אין אדם יכול להחרים, ומהיכן וכיצד ילפינן לה (באר היטב)? והאם הדין הנאמר בהחרמת שדה אחוזה סותר לכלל זה, ומדוע (תוס'?) 3) איזה חידוש דין למד רבי אלעזר בן עזריה מדינא דמחרים כל נכסיו, וכיצד למד לחידושו (מתניתין ותוס')? והאם רבנן פליגו עליה, ואי נימא דפליגו, במאי פליגו? 4) מה דין חרמים שהחרימו כהנים או לויים מנכסיהם (פרט), ומדוע?

ו. 1) מי מהכהנים נוטל את שדה החרם ואת חרמי מטלטלין, ומנלן (גמ' ותוס')? 2) שדה אחוזה היוצאת ביובל לכהנים, לאיזה כהנים מתחלקת? וכיצד יש לנהוג היבא דחל היובל בשבת, ומדוע? 3) למי אזלן סתם חרמים, ומנלן? והאם יש מעילה בחרמין, ומנלן? 4) האם שייך להחרים קרבנות או בכור, ומנלן? ואי נימא דחל החרם, כיצד יש לנהוג בחרמו, ומדוע?

ז. 1) כיצד דרש רבי יהודה בן בתירא לקרא ד"כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו", והאם אף רבנן מודו להאי דינא, ואי נימא דמודים, מהיכן ילפו לה? 2) אדם המחרים קרקעות או מטלטלין בזמן הזה, כיצד יש לנהוג בחרמו (גמ' ותוס'), ומדוע? 3) אלו דינים אמרינן בסוגיין דאינן נוהגים אלא בזמן שהיובל נוהג, ומנלן? 4) האם יש מצוה להקדיש בכור, ומדוע?

ח. 1) המוכר את שדהו בזמן שהיובל נוהג, האם יכול לפדותה קודם היובל בעל כורחו של הלוקח (פרט), ומדוע? ואי נימא דאסור בעל כורחו, האם יכול לרצות הלוקח שיתרצה בפדיונה, מניין, ומדוע? 2) המוכר שדהו בשנת היובל עצמה, או שנה קודם היובל, האם המקח חל, ומדוע? ולענין מה איכא נפקא מינה בחלותו של המקח? ואי נימא דמועיל קנינו, האם מועיל אף בחליפין, מניין, ומדוע (תוס'?) 3) האם האב יכול למכור את בתו הנערה, ומדוע? והאם אפשר ללמוד מהתם אף למוכר בשנת היובל עצמה, ומדוע (גמ' רש"י ותוס')?

ט. 1) אלו שני דינים שמע רב ענן משמואל, ומה היה ספיקו בדינם, ומה הביאו להסתפק בספק זה? וכיצד פשוט רב יוסף לספיקו, ומדוע באמת הכי דינא? 2) כמה תבואות יכול הלוקח לאכול קודם שיוכל המוכר לפדותה, ומניין? 3) המוכר את שדהו במאה ולאחר שנתיים שבא לפדותה הרי שוה מאתיים, בכמה יפרנה, ומדוע? וכיצד הדין היכא דמכרה במאתיים ועתה שוה רק מאה, ומדוע? וכיצד הדין היכא דקנאה במאתיים והוזלה וחזרה והוקרה, ומדוע? והאם היכא דמכרה הלוקח הראשון לאחר והוזל או התיקר (פרט) הדין שונה (רש"י ותוס'), ומדוע?

י. 1) עבד עברי שבשעת גאולתו הוזל או התיקר ממחיר קנייתו, כמה יש ליתן עליו, וכיצד הסיקו בטעם הדבר? וכיצד סבר אביו בטעם הדבר, ומדוע נדחה טעמו? ומדוע נשאל אביו שאלה זו? 2) על מה מגיע העונש דמכירת נכסיו ומטלטליו, ומניין (גמ' ותוס')? ומה הוא סדר עונשו אם לא ישוב בו? והאם מוכרח הוא שיגיע לבסוף לעונש הגדול, ומדוע? 3) המוכר את שדה אחוזתו, האם יכול לגאול בכל כסף אשר יחפוץ, ומניין? ומה דינו אם השיג רק מחצית ממחירה, ומניין? וכיצד הדין בהקדש ובמוכר בית בבתי ערי חומה (גמ' ותוס'), מניין ומדוע?

יא. 1) המוכר בית בבתי ערי חומה, האם יכול לחזור ולגאול את הבית (פרט)? ובגוונא דהבית חוזר, האם צריך לשלם על שכירות הבית, ומדוע (גמ' ותוס')? והאם אפשר ללמוד מדין זה אף לענין "משכנתא בלא נכייטא", ומדוע (תוס')? 2) מה דרשינן מדכתיב "עד מלאת לו שנה תמימה", ומדכתיב "עד תם שנת ממכרו", ומדכתיב "ימים תהיה גאולתו"? 3) הנושה בחבירו מנה ועשה לו שדהו מכר, האם שרי ללוקח לאכול את הפירות, ומדוע? והאם אפשר ללמוד מדין זה ל"משכנתא בלא נכייטא", ומדוע (תוס')?

יב. 1) האם דין גאולה רבית בבתי ערי חומה נאמר אף בבני המוכר והלוקח, ומניין? 2) המוכר בית בבתי ערי חומה ומכרה הלוקח לאחר, למי נחלט הבית בהגיע השנה, ומדוע? 3) מה דין גאולתו של הנותן בית בבתי ערי חומה במתנה (גמ' ותוס'), ומדוע? ומה דין גאולתו כשהקדישו, ומדוע? וכיצד דין הלוקחו מן ההקדש, ומנלן? 4) מאי קמשמע לו קרא ד"לא יצא ביובל" הכתוב גבי המוכר בית בבתי ערי חומה?

יג. 1) המוכר בית בבתי ערי חומה, האם יכול מעיקר הדין ליתן את הפדיון בעל כורחו של הלוקח? והאם אפשר ללמוד את דינו מדין פריעת חובו בעל כורחו, ומדוע (תוס')? והאם יכול לזכות לו הפדיון על ידי אחר (תוס')? ומה תיקן הלל בענין פריית הבית, ומדוע תיקן הכי? 2) האם בדורו של הלל נהגו שמיטין ויובלות, ומנין (תוס')? 3) על אלו דברים נאמר הדין דמוכר בית בבתי ערי חומה, ומדוע? 4) מה חשיב "ערי חומה", והאם הבתים שבחומה נמי דינם כבתי ערי חומה, ומדוע?

יד. 1) מאי קמשמע לן ברייתא דקתני "גמלא בגליל, גרוד בעבר הירדן, חרוד ואונה וירושלים ביהודה"? 2) האם דין מוכר בית בבתי ערי חומה נוהג אף בירושלים, ומדוע? 3) האם עיר הירועה שהיתה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון ולא מוזכרת במשנה נוהג בה קדושת עיר המוקפת חומה, ומדוע? ולענין מה הנפקא מינה בקדושתה (תוס')? 4) מה ביארו של הפסוק "כי לא עשו מימות ישוע בן נון"? 5) האם מנו יובלות ושמיטין מזמן גלות סנחריב ובזמן עזרא, ומדוע (גמ' ותוס')?

בהצלחה!

תשובות למבחן ערכין כו לב

א. (1) לדעת רבי יהודה ורבי שמעון, השדה יוצאת ביובל ומתחלקת לכהנים, כדכתיב "ואם מכר את השדה לאיש אחר" וכתוב בתריה "והיה השדה בצאתו ביובל קודש לה' כשדה החרם לכהן וגו'". אלא דלרבי יהודה הכהנים נותנים דמיה להקדש, דילפינן קדש קדש ממקדיש בית, דכי היכי דמקדיש בית אינו יוצא מידי ההקדש בלא פדיון, הכא נמי מקדיש שדה אינו יוצא מידי ההקדש בלא פדיון. ולרבי שמעון יוצאת בלא דמים, דילף קדש קדש מכבשי עצרת, מה כבשי עצרת הם מתנות כהונה בחינם, אף מקדיש שדה יוצא לכהנים בחינם. ולרבי יהודה עדיף טפי למילף קדשי בדק הבית מקדשי בדק הבית, ולרבי שמעון עדיף טפי למילף מתנות כהונה ממתנות כהונה. ואם נשארה ביד הגזבר, לדעת רבי יהודה ורבי שמעון נמי הכי דינא. וכתבו התוס', דהא קרא בתרי גוונא איירי, או בגוונא דאם לא יגאל, או בגוונא דמכר גזבר את השדה לאיש אחר, ובתרווייהו קאמר דיוצא לכהנים. ולדעת רבי אליעזר כל שנשארה ביד הגזבר אינו יוצא לכהנים, ומסקינן דהוא משום דכתיב "והיה השדה בצאתו" דווקא היכא דיש יציאה השדה מתחלקת לכהנים, ואילו מגזבר לא מצאנו שיש יציאה ביובל.

(2) קרא דלא יגאל עוד אתי למימר דאף דאין הבעלים גואלים גאולת עולם, מכל מקום יכולים לגאול ויהיה בידם כשדה מקנה. וביובל ראשון ודאי לא איירי, דהא גואל גאולת עולם. וכשעבר יובל ראשון, לדעת רבי יהודה ורבי שמעון, הרי יצאה לכהנים, ומה שייך בה גאולה. ואמרינן, דלדידהו איירי כשיצאה לכהנים והקדישה הכהן וחזר הבעלים וגאלה מיד הגזבר, דלהא אשמועינן דכיון דלא גאלה מעיקרא הרי אינו גואלה עוד להיות לפניו כשדה אחוזה אלא כשדה מקנה. ולדעת רבי שמעון, אי נימא דכל שלא נגאלה בעלים לעולם גואל, נמי יש לאוקמה כרבי יהודה ורבי שמעון. ואי נימא דביובל שני אין הבעלים יכולים לגאול, הרי שפיר יש לאוקמה ביובל שני. וכתבו התוס', דאין לומר דקרא איירי ביובל ראשון בגוונא דגאלה אחר ורוצה המקדיש לגאלה מיד הלוקח, דהא כיון דאינו חייב למכור לו לא שייך ביה לשון גאולה.

(3) מאי דכתיב "לאשר לו אחוזת הארץ" אתי למקדיש שדה מקנה, דביובל חוזרת לבעלים הראשון. ומאי דכתיב "לאשר קנהו מאתו" אתי לשדה אחוזה שיצאה לכהנים ביובל ומכרה הכהן והקדישה הלוקח, דלא אמרינן דביובל כיון דיוצאת הרי תחזור לבעלים הראשון, אלא לאשר קנהו מאתו דהוא הכהן. וליכא לשמוע האי דינא מדכתיב "לא יגאל עוד" דהא התם איירי שהבעלים נותן כסף, אבל הכא הרי לא נתן כסף. ומאי דכתיב דהתם דגאלה הבעלים ליכא למילף מהכא, דהכא הרי דינה דיוצאת ביובל, והוי אמינא דכיון דחוזרת יש להחזירה לבעליה דמיעקרא.

ב. (1) יש ב' לישנות בגמ', האם אחר דקתני רבי אליעזר היינו דווקא אחר, אבל הבעלים לעולם יכולים לגאלנה ואם גאלו אינה יוצאת לכהנים. ויש לישנא, דביובל השני אף הבעלים נקראים אחר, ואם גאלו את השדה הרי השדה יוצאת לכהנים ביובל. וכתבו התוס' דתליא בביאור הקרא "לא יגאל עוד", האם נאמר בכל גוונא דלא גאלה ביובל ראשון דתו אינו גואל אלא שתהא לפניו כשדה מקנה. או דאיירי דווקא היכא דכבר גאלה אחר. אבל אם לא גאלה אחר בלא לא איירי קרא ושפיר יכול לגאלה לעולם.

(2) מבואר במתניתין דהשדה חוזרת לבעליה משום דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. וכתבו התוס' דלפום ריהטא דקרא איירי דווקא היכא דאחר גאלה מיד הגזבר, דכשהגיע היובל הרי אותו אחר מחזיר לבעליו דמעיקרא. אבל אם נשארה ביד הגזבר הרי חוזרת לבעליה דמעיקרא.

(3) כולי עלמא מודו דינה כשדה אחוזה, דהא כתיב "אשר לא משדה אחוזתו" יצאה זו שהרי היתה ראויה להיות שדה אחוזתו. אבל היכא דאביו מת רק לאחר ההקדש, נחלקו בה רבי יהודה ורבי שמעון עם רבי מאיר, דלרבי מאיר הכא ליכא ראייה מקרא דנמי יש להחשיבה כשדה אחוזתו, דהא כשהקדישה שדה מקנה היתה. ולדעת רבי יהודה ורבי שמעון אף בהא דינה כשדה אחוזה, משום דאיכא יתורא, דהוי מצי למיכתב אשר לא אחוזתו [ועיין בב"ח (אות א)], דמשמע דהיתור הוא מדכתיב "משדה".] וסברינן מעיקרא דתליא בפלוגתא אי קנין פירות כקנין הגוף, אי לאו. דרבי מאיר סבר דקנין הגוף ואי לאו קרא הוי אמינא דבהא שירש את אביו לא השתנה קנינו בשדה ולא חל עליה שם שדה אחוזה, ורבי יהודה ורבי שמעון סברו דקנין פירות היא, וכשירש את אביו פשיטא דהועילה ירושתו ושדה אחוזה מיקרי. ודחינן דכולי עלמא מצו סברו דקנין הגוף ובעינן קרא אף למת קודם הקדשו, אלא דרבי יהודה ורבי שמעון קרא יתירא דרשו.

ג. (1) מבואר בקרא "גאולת עולם תהיה ללוים" וילפינן דהכהן גואל את שדהו לעולם. אמנם מבואר ברש"י לעיל (כו.), דבשדה שיצאה לכהנים ביובל והקדישה אינו פודאה אלא עד היובל כישראל המקדיש את שדה אחוזתו. ומאי דכתיב "מקדישין לעולם" מבואר בסוגיין דהיינו דיכול להקדיש אף בשנת היובל גופה. ולדעת שמואל איכא ביה רבותא, דהרי ישראל אינו יכול להקדיש בשנת היובל. ולדעת רב ליכא בה רבותא דהא אף ישראל מקדיש בשנת היובל, וכתבוהו אגב רישא.

(2) אמרינן במתניתין דבזמן שאין היובל נוהג ופודים את השדה בשוויה, אומרים לבעלים פתח אתה ראשון משום דהבעלים מוסיף חומש. ואמרינן בגמ' דאיכא ביה נמי משום דמצוה עליו לפדותו, וכן משום דאידי דחביבא עליה מוסיף ביה טפי. ומבואר ברש"י דהוא הדין בזמן שהיובל נוהג ופודה לפי חשבון זרע חומר שעורים בחמישים שקל, נמי יש לפתוח בו ראשון משום החומש וכן משום המצוה עליו לפדותו. ומבואר בגמ' דאף כופין אותו לפתוח ראשון משום שמצוה עליו לפדותו (רש"י, ועיין רש"י). וכתבו התוס' דווקא הכא כייפינן משום דאיכא חשש תקלה, אבל בעלמא כל שמצוה להקדימו אין כופין על הקדמה זו. ועוד כתבו התוס', דמאי דאמרינן דאין היובל נוהג איירי דיש בית, אבל באין בית הרי פודה בפרוטה ואין ריוח להקדש. ובתירוץ אחר כתבו, דאף דאין בית הבעלים קודם משום המצוה.

(3) לדעת רבנן בעינן שיעור ד' פרוטות כי היכי דהחומש יעלה לפרוטה, אבל פחות מד' פרוטות דחומשו לא יעלה לפרוטה אינו ראוי לפדיון. ולדעת רבי יוסי סגי בהא דבקרן יהיה פרוטה. ומתניתין סתמה כרבנן.

ד. (1) מבואר במתניתין דכיון דהבעלים מוסיף חומש, כל שהקרן של חבירו אינו עולה לחשבון הקרן עם החומש שאמר הבעלים, הרי הבעלים קודמים. וכיון דפודה הרי מחייבים אותו ליתן הקרן כפי שאמר חבירו. אבל את החומש ישלם רק לפי הקרן שאמר הוא. ומסיק רב חסדא דהני מילי היכא דלא שמוה שלשה כפי שאמר האחר. אבל אם שמוה בשלשה כפי שאמר האחר, הרי צריך להוסיף חומש אף על עלויו. ולדעת בית שמאי, בכל גוונא יש לו לוסף חומש אף על עלויו של זה. ודין זה דהבעלים קודם הוא אפילו בגוונא דמוסיף הקרן והחומש ידידיה רק פרוטה על הקרן דאמר חבירו. אבל אם הקרן שאמר חבירו שוה לקרן ידידיה עם החומש, הרי יכול הבעלים לומר אוקי גברא בחריקין ולא בעינן להקדימו. ובדין פדיון מעשר שני מבואר במתניתין דמעשר שני דמי שהוסיף בקרן קודם לפדותו. ומסקינן דהיינו טעמא דפדיון מעשר שני אינו רווחא דהקדש אלא נאכל לבעלים, ולהכי עדיף טפי מי שהוסיף על הקרן דהרי

הפדיון הוא רק בקרן ולא בחומש. אבל גבי הקדש דיש רווח להקדש בתוספת החומש, אף דאיתו המוסיף על הקרן רוצה לפדותו בטפי, מכל מקום רווחא דהקדש עדיף.

2) היכא דחזרו בזה אחר זה, הרי כל אחד משלם להקדש רק עשר, דהרי כשחזר בו רק עשר הפסיד להקדש, והאחרון ישלם כמה שנחסר מחמת דנתנו לאחר לפדותו בשווי. ואם חזרו בבת אחת, אמר רב חסדא דמשלשין בייניהן. וכתב רש"י דבעשר הראשונים ישלמו כולם דהרי כולם נתרצו בו, ובשניים כולם חוץ מן הראשון, וכן הלאה.

ה. 1) אין אדם רשאי להחרים את כל נכסיו, ואף לא מין אחד שלם מנכסיו. וילפינן לה מדכתיב "מכל אשר לו" ולא כל אשר לו. ואף דמהאי קרא איכא למימר דמה דאסרה תורה היינו כל נכסיו, מכל מקום הא קאמר קרא נמי "מאדם" ומשדה אחותו, דחזוין דאף מין אחד אסור להחרים כולו. [נמאדם גרידא לא ילפינן, דיש לומר דצריך עבד לשמשו. אבל שדה יכול באריסות, ואם כתיב שדה הוי אמינא דנמי חיותא הוא, ולהכי הוצרך לכתוב מכל אשר לו]. ואם החרים אינו מוחרם דהא כתיב "אך כל חרם" למעט.

2) אדם יכול להחרים רק נכסים שיכול אף למוכרם לעולם, אבל מה שאינו יכול למכור, ואפילו יכול למכור אבל לא לעולם, אינו יכול אף להחרים. וילפינן לה מיתורא ד"בהמה" דכתיב גבי חרם, ומהא ילפינן מה בהמה יכול למוכרה לעולם אף שאר מילי. וכתבו התוס' דאף דבשדה אחוזה דמבואר בקרא דיכול להחרימה נמי אינו יכול למוכרה לעולם דהרי יוצאת ביובל, מכל מקום הרי יכול להוציאה מרשותו לעולם על ידי שיקדישה ולא יפדנה. אי נמי, אף דיוצאת ביובל, אבל אחר היובל יכול לחזור ולמוכרה, והיינו דלעולם לא יפקע כחו מלמוכרה.

3) רבי אלעזר בן עזריה למד ממתניתין קל וחומר שלא יבזבו כל נכסיו להדיוט, והיינו לנכסי צדקה. דמה חרמים דלגבוה הם, וביארו התוס' דאף דאירי בחרמי כהנים, הרי אף אם קודם נתינתה לכהן של גבוה הן דהרי יש בהם מעילה, אינו יכול להחרים כל נכסיו, קל וחומר להדיוט. ומסקינן בגמ' דאף רבנן אית להו להאי קל וחומר, אלא דרבי אלעזר בן עזריה הוסיף עוד "שיהיה אדם חס על נכסיו", וכונתו לתקנת אושא דאל יבזבו יותר מחומש [ועיי' אהבת חסד (פרק כ בהגהה) מה שביאר].

4) כהנים ולוויים שהחרימו קרקע לאו מידי הוא, דהא כתיב "כי אחוזת עולם היא להם", והרי אם חרמם יחול יסתור הוא לדינא דאחוזת עולם היא להם. ולענין מטלטלין, בכהנים כולי עלמא מודו דלא מהני, או משום דמקישים מטלטלין לקרקע, דהא כתיב בקרא "מכל אשר לו ומשדה אחותו", או משום דחרמי כהנים לכל כהן שירצה וכיון דחרמו מגיע איליו אין שום תועלת בחרמו. ולענין לוויים, לרבי יהודה מקישים לקרקע והוא הדין דאינו יכול להחרים מטלטלין. ולרבי שמעון כפי שביארו רבי, אין מקישים מטלטלין לקרקעות, ושפיר יכול הלוי להחרימן.

ו. 1) שדה החרם מתחלקת לכל כהני המשמר ולא לכל כהן שירצה, וילפינן לה בגזירה שוה לכהן לכהן מגול הגר, ובגול הגר הרי כתיב "האשם מושב לה" לכהן מלבד איל הכיפורים אשר יכפר בו", והיינו הקרן והחומש דהם האשם והמושב יהיו לאותו שמכפר עליו באיל הכיפורים. ואי נימא דמקישים מטלטלין לקרקעות, הרי אף במטלטלין הכי דינא. אבל אי נימא דלא מקישים, איכא למימר דנתנן לכל כהן שירצה. ובגמ' ילפינן לה מדכתיב "כל חרם בישראל לך יהיה", וכבר כתבו התוס' דלרווחא דמילתא אמרו הכי, דבאמת האי קרא לדרשא אחריתי איצטריך, אלא דכיון דלא מקישים מהיכי תיתי שיעלה לכהן שבאותו משמר.

2) שדה אחוזה היוצאת ביובל לכהנים מתחלקת לכהנים שבאותו משמר שהתחיל בו היובל. ואם חל היובל בשבת, הרי מתחלק למשמר היוצא, דהרי הם שימשו בתחילת השבת דאו חלה ההפקעה של היובל.

3) לדעת חכמים סתם חרמים לכהנים אולא, דהא כתיב גבי שדה אחוזה "כשדה החרם לכהן תהיה אחותו" ושמעינן דסתם שדה החרם אולא לכהנים. ולרבי יהודה בן בתירא סתם חרמים לבדק הבית, דהא כתיב "קדש קדשים הוא לה". ואף יש מעילה בחרמים, דהא כתיב "קדש קדשים לה". דהרי אף אי סתם חרמים לכהן, כל שלא הגיע ליד כהן הרי הוא כהקדש לכל דבריהם.

4) רבנן ילפו מדכתיב "קדש קדשים" דהחרם חל אף על קדשי קדשים וקדשי קלים. ורבי ישמעאל לקמן יליף לה מדכתיב בחד קרא "כל הבכור אשר תקדישו", ומאיך כתיב "לא יקדיש איש אותו", והיינו דקדושת מזבח אין להקדישו אבל קדושת דמים יש להקדישו. וכשהחרם חל הרי חל רק על הזכות שיש לו בקרבן, דאם הקרבן הוא על נדר, הרי יש לו זכות בכל הקרבן דהרי זה הקרבן פוטרו מחיוב האחריות, ויתן את כל דמיו לכהן [או לבדק הבית אליבא דרבי יהודה בן בתירא]. ואם הקרבן הוא על ידי נדבה הרי יש לו בה רק טובת הנאה דמביא דורון, דהרי את חיובו יצא כשהפרישה, ושמין כמה אדם רוצה ליתן בזול להביא דורון שאינו חייב בו. וכן בבכור שמין את הטובת הנאה, דהרי בין תם ובין בעל מום נותנו לכהן, אלא דיש לו זכות ליתן למי שירצה וזכות זו מחרים.

ז. 1) רבי יהודה דרש לה ללמד על שדה החרם שדינה כשדה אחוזה לענין כהן שזכה בשדה החרם והקדישה, דדינה כישראל המקדיש את שדה אחותו, דביובל אינה יוצאת לו אלא מתחלקת לכל הכהנים. ואף רבנן מודו להאי דרשה, אלא דילפו לה מדכתיב "החרם".

2) למאן דאמר סתם חרמים לכהנים, הרי אסור לפדותן וצריך ליתנן לכהנים. ואם סתם חרמים לבדק הבית, אם הם מטלטלין כתבו התוס' דיש לאבדן מן העולם משום קנס. ואם הם קרקעות דאינן נאבדות ואיכא תקלה, יש לפדותן ויכול אפילו בפרוטה, אלא מצינו דרב יהודה אמר לפדותה בד' זהובים משום פרסומא, וישליך הפדיון לים.

3) עבד עברי נוהג רק בזמן שיש יובל, דהא כתיב "עד שנת היובל יעבוד עמך". וכן שדה אחוזה שאינה נגאלת שנתיים וחזרת ביובל, דהא כתיב בה "ויצא ביובל ושב לאחותו". וכן המוכר בית בבתי ערי חומה רק בזמן שיש יובל דינו להגאל רק תוך שנתו. ולדעת רשב"י, אף שדה החרם נוהגת רק בזמן שיש יובל, משום דהוקש בקרא לשדה אחוזה. ולדעת רשב"א, אף אין מצוה להחיות גר תושב אלא בזמן שיש יובל, ובסוגיין מבואר דילפינן לה "טוב טוב" מעבד עברי. וברש"י הגירסא דילפינן לה "עמך עמך" מעבד עברי.

4) לדעת רבנן יש מצוה להקדישו, דהא כתיב "הזכר תקדישו". ולדעת רבי ישמעאל כיון דקדוש מאיליו אין מצוה להקדישו, והאי דכתיב תקדישו, ללמד דחל הקדש עליו על הבכור אתא.

ח. 1) אינו יכול לפדותה עד שיעברו עליה שתי שנות תבואה כדכתיב "במספר שני תבואות ימכר לך", אמנם לא בעינן שזרע בה ויאכל פירותיה, אלא כל שבעלמא היא שנת תבואה הרי עולה למנין, ואפילו אם בבאגא זו היה שדפון או ירקון, כל שאינו בכל העולם שפיר הוי שני תבואות. אבל אם היתה שמיטה, אינה עולה לו מן החשבון דהרי הוי אפקעתא דמלכא. ואחר שעברו שני תבואה, יכול המוכר לפדותה על כוורו של הלוקח. ובתוך אלו השתי שנים, אסור למוכר לפדותה ואפילו נתרצה הלוקח, דהא כתיב "במספר שני תבואות ימכר לך", ואף הלוקח עובר בעשה, דהא כתיב "שנים תקנה". והיינו דכתבה מתניתין "אינו מותר לגאול פחות משתי שנים", דאסור לו אפילו לקרקע ליה זוזי.

2) המוכר בשנת היובל עצמה לדעת רב המקח חל אבל מיד חזר דוה הוא הדין דהיובל מחזיר הנכסים לבעליהם. וכיון דהמקח חל הרי מעותיו אינם חזרין, וכן קנינו הוי קנין לענין דאם קנה אגב זו הקרקע מטלטלין, הרי הועיל קנינו. ובפירושו אחד כתב רש"י, דאם

קצץ אילנות הרי הם שלו אף דהקרקע גופה חזורת. ולדעת שמואל בשנת היובל אינו יכול כלל למכור מקל וחומר, דמה מכורה כבר יוצאה זו שלא מכרה אינה דין שאינו יכול למכרה. ומסקינן דיש לו להחזיר המעות, ופשיטא דאינו קונה אגבה מטלטלין, ויש לו להחזיר האילנות שקנה. ואם קנה שנה קודם היובל, כולי עלמא מודו דחל מקחו ויש לו עוד שנה לאחר היובל, דהא מעיקרא נחית אדעתא דאכילה. וכתבו התוס', דאף לרב לא מהני לקנות השדה בחליפין משום דהוי קנין לזמן ודינו כטובת הנאה שאינה נקנית בחליפין, והיינו דבמעשה דרבן גמליאל חקנים דהקנה להם רבן גמליאל הקרקע כדי לקנות המעשרות ומבואר שם בתוספתא דשילמו לו שכר על הקרקע, דאילו להקנות להם הקרקע בחליפין על מנת להחזיר לא היה מהני, וכמו שנתבאר.

3) אינו יכול למכור את בתו הנערה מקל וחומר, דמה מכורה כבר יוצאה זו שלא מכרה לא כל שכן. ולשמואל שפיר ילפינן מינה אף למוכר בשנת היובל. אבל לרב אינו ראייה, ולרש"י הוא משום דשאני נערה דלאחר דמכרה הרי לעולם לא יכול למכרה משום דדרשינן לבגדו בה דכיון דבגד בה ומכרה שוב לא ימכרנה. ולתוס' הוא מהאי קל וחומר גופא, דכיון דלעולם לא יסורו ממנה הסימנים, הרי המצב שהוציאה לעולם קיים ותו אינו יכול למכרה ושפיר עבדינן קל וחומר, ולא דמי ליובל דאחר שעבר היובל הרי שוב יכול למכרה.

ט. 1) רב ענן שמע את הדין במוכר שדה בשנת היובל שאינה מכירה, וכן את הדין דהמוכר עבדו לגוי או לישראל בחוץ לארץ קונסין אותו ויוצא לחרות, ושמע משמואל דבחד הדרא זביני ובחד לא הדרא זביני, והסתפק רב ענן האם הקנס דמוכר עבדו היה לחייב את המוכר לפדותו ולשחררו, והיינו דהדר זביני, או דקנסו את השני והיינו דלא הדר זביני. וכן לענין המוכר בשנת היובל יש להסתפק האם דינו ברור לכל והמעות הם מתנה כי היכי דאמר שמואל גבי מקדש אחותו, או דלמא הכא הדין אינו ברור לכולי עלמא. ורב יוסף פשט מהא דאיתא בברייתא דרבו שני נותן גט שחרור, דחזינן דמקחו חל ולא הדר זביני, והיינו טעמא דקנסין לשני, משום דאיסורא גביה איכא. וכיון דבהא לא הדר זביני, על כרחך דבמוכר בשנת היובל כן הדר זביני. וכתבו התוס' דצריך לומר דלאו כולי עלמא גמירי הדין מכירה בשנת היובל.

2) לדעת רבי אליעזר פעמים שאוכל ג' תבואות, והיינו בגוונא דקנאה עם פירות דאוכלם ואוכל עוד שנתיים, ויליף לה מיתורא דשני תבואות, דהא מצי למיכתב תבואות או שנים, והוי ידעינא דלכל הפחות הם שנים.

3) לדעת רבי דוסתאי לעולם אולינן לקולא, דהא כתיב "עודף" ויש לפרשו עודף מן המעות שקיבל, ויש לפרשו עודף הקרקע שמשיב. והא דדרשינן לקולא, ילפינן לה גאולה גאולה מעבד עברי. והאי דינא נאמר אף דמכרה לאחר, מלבד היכא דמכרה לאחר בזול ושוב חזרה והתיקרה, דהרי עתה ממה נפשך העודף הוא כשיעור היוקר. ולדעת רבי לא דרשינן לעודף, אבל דרשינן מדכתיב "לאיש אשר מכר לו" דיש לדורשו לאיש והיינו היושב בתוכה בגוונא דקנאה בזול, ויש לדורשו לאיש אשר מכר לו והיינו היכא דהראשון קנאה בזול. ולדעת רש"י רבי נמי מודה לרבי דוסתאי, ואדרבה מקיל טפי, דאף היכא דמכרה לשני בזול וחזרה והתיקרה כדמעיקרא, הרי יש להקל על המוכר משום דהרשא דלאיש. והתוס' כתבו, דרבי כלל לא דרש לעודף, ולדידיה בלוקח אחד לעולם אולינן בתר מעיקרא.

י. 1) לעולם יש ליתן עליו בזול. ומסקינן דילפינן לה מדכתיב "אם רבות בשנים וגו' מכסף מקנתו", ודרשינן דאם השנים התרבו והיינו דשוה יותר, דהרי לא יתכן דהשנים יתרבו באופן אחר, הרי יש לפדותו בכסף מקנתו. ואם הוול, עליו נאמר "ואם מעט נשאר בשנים וגו' כפי שניו", ודרשינן דאם נתמעטו השנים על ידי שהוול, הרי יתן רק כפי שניו של עתה. והני קראי בנמכר לגוי איירי, ובנמכר לישראל ילפינן בגזירה שוה דשכיר שכיר. ואביי סבר דהוא משום דכתיב "כי טוב לו עמך", ודחינן דאדרבה יש להחמיר עליו משום דמה דנמכר הוא משום דעושה סחורה בפירות שביעית, דאף דאמר רחמנא לגאלו כדי שלא יטמע בין הגוים, אבל אין זה סבה להקל בפדיונו. ואביי נשאל שאלה זו מפני דאמר "הרני כבן עזאי בשוקי טבריא".

2) העונש הוא על אבקה של שביעית והיינו הסוחר בפירות שביעית, דהרי נסמך מכירת נכסים לפרשת יובל. וכתבו התוס' דמסתברא דאמכירה קאי משום מדה כנגד מדה. ולאחר שימכרו נכסיו הרי ימכור שדה אחותו, ולאחר שדה אחותו ימכור את ביתו, ואחר ביתו ימכור את בתו, ואחר מכירת בתו ילוה בריבית, ולאחר שילוה בריבית ימכור עצמו לישראל, וסופו שימכר לגר ולגר תושב ולגוי ולעבודת כוכבים עצמה. ואמרינן בברייתא דלאחר הפעם הראשונה שעבר יש סיכוי שישו בו ולא יענש, אבל לאחר ששנה בעבירה, הרי נעשית לו כהיתר ואין חשש שישים על לבו להזהר מן העבירה.

3) יכול למכור רק בכסף אשר השיגה ידו עתה, כדכתיב "אשר תשיג ידו" ולאפוקי יש בידו בהלוואה, וכן אסור לו למכור קרקע אחרת לצורך הפדיון כדכתיב "מצא" והיינו פרט למצוי דומיא דהשיגה ידו. ואינו יכול לגאול לחצאין כדכתיב "כדי גאולתו". אבל לענין הקדש מבואר במתניתין דיכול ללות כדי לגאול וכן לגאול לחצאין, וילפינן לה מדכתיב "גאל יגאל". ואמר רבי שמעון טעמא למילתא, דדווקא במוכר לחבירו דביובל יוצא בחינם החמירו בפדיונו, אבל להקדש דביובל נחלט ואינו יוצא לבעלים, הרי הקילו בפדיונו. ולשיטת רש"י רבנן פליגי ארבי שמעון גבי הקדש, וסברי דאף הקדש אינו לוח ואינו גואל לחצאין. והתוס' כתבו דהך פלוגתא גבי מוכר בית בבתי ערי חומה איירי, אבל בהקדש כולי עלמא מודו דיכול ללות ולגאול לחצאין.

יא. 1) לדעת תנא דמתניתין יכול לגאול מיד ורק עד שנה, ואם לא גאל עד שנה הרי הבית נחלט ללוקח. ולדעת רבי יהודה צריך להמתין שני ימים ורק לאחרים יכול לגאול עד שנה. ושנה זו היא מיום ליום ומעת לעת, ואם היא שנה מעוברת הרי יש למנות י"ג חודשים, ולדעת רבי לעולם יש למנות את השנה כשנת חמה. ומבואר במתניתין דאינו צריך לשלם על הא דדר בביתו דאף דהוא כמין ריבית הרי אינו ריבית. ובברייתא מבואר דאכן ריבית גמורה היא אלא דהתורה התירה. ואמרינן דנחלקו בצד אחד בריבית, דמתניתין סברה כרבי יהודה דשרי, ורבנן סברו דאסור אלא דהכא גזירת הכתוב להתיר. ולדעת רבא כולי עלמא מודו דצד אחד בריבית אסור. ופירש רש"י דמתניתין וברייתא נחלקו האם הכא חשיב צד אחד בריבית, או דכיון דמעיקרא דרך מכר הוא אפילו צד אחד לא מיקרי. והתוס' ביארו, דאיירי בריבית על מנת להחזיר ונחלקו אי הוי ריבית אי לאו. אי נמי כתבו התוס', דמתניתין דשרי איירי במחזיר השכירות (עיין רש"י), וברייתא איירי דאינו מחזיר ואף דהוי ריבית הרי התורה התירה. ובמשכנתא בלא נכיתא כולי עלמא מודו דהוי רק אבק ריבית, וכתבו התוס' דהכא דאיירי בבית דאין בו הפסד ותיוהא ומשום הכי הוי ריבית גמורה, אי נמי, אף בבית בבתי ערי חומה הוי ריבית גמורה רק מדבריהם.

2) מדכתיב "עד מלאת לו" ילפינן דאם מכרה לאחר הרי מונים לפי הראשון. ומדכתיב "שנה תמימה" ילפינן להביא את חודש העיבור, ולדעת רבי להביא עיבור כל שנה והיינו דמונים כשנת חמה. ומדכתיב "עד תם שנת ממכרו" ילפינן דאולינן בתר שנה דידיה ולא בתר עלמא, ולדעת רבי אף ילפינן מינה דאולינן בתר מעת לעת. ומדכתיב "ימים תהיה גאולתו", ילפינן לרבי יהודה דאין לגאול קודם שני ימים, ולתנא קמא ילפינן מינה דאולינן לא רק בתר מיום ליום אלא אף מעת לעת.

3) נחלקו בו רבי יהודה ורבנן, ומעיקרא אמרינן דנחלקו בצד אחד בריבית. וכתבו התוס' דאינו דומה למשכנת בלא נכייטא, משום דהכא איכא צד מכר ומשום הכי חשיב צד אחר בריבית. ולדעת רבא נחלקו בריבית על מנת להחזיר, אבל לכולי עלמא צד בריבית אסור.

- יב. 1) דין זה נאמר אף בבניהם, וילפינן לה מדכתיב "והיתה גאולתו" ודרשינן מכל מקום.
2) לדעת רבי אלעזר הבית נחלט לראשון, דהא שנת ממכרו אויל בתריה כדכתיב "עד מלאת לו". ולדעת רבי יוחנן הבית נחלט לשני משום דראשון מכר לשני כל זכות שתבוא לידו.
3) במתניתין מבואר דאף במתנה יכול לגאולה תוך שנתה ולאחר השנה נחלטת למקבל, וילפינן לה מדכתיב "לצמימות" דהוי ליה למכתב "לצמיט". ואמרינן בגמ' דמתניתין דלא כרבי מאיר, דהא סבירא ליה לענין חזרת יובל דמתנה אינה כמכר ואף דגבי יובל נמי איכא למידרש מדכתיב "תשובו" יתירא. וכתבו התוס' דיש להסתפק האם לרבי מאיר אינו יכול לגאולה אפילו תוך שנתה דדוקא במכר נאמר האי דינא, או אדרבה, הכא לא נאמר הדין דאינו גואל לאחר י"ב חודש, אלא לעולם יכול לגאול. ואם הקדישו אינו נחלט להקדש, דהא כתיב "לדורותיו" יצא הקדש דאין לו דורות. והקונה מן ההקדש נמי יש לו י"ב חודש ורק לאחריהם נחלט לו, וילפינן לה מדכתיב "לקונה אותו" מכל מקום ואפילו מיד ההקדש.
4) קמשמע לן דאף אם הגיע יובל תוך שנתו הראשונה של המכר, אפילו הכי אינו יוצא ביובל.

- יג. 1) לדעת רבא (ללישנא קמא), יכול מעיקר הדין ליתן את הפדיון בעל כורחו, דכיון דהתורה נתנה זכות למוכר לגאול שפיר יכול ליתן בעל כורחו. ולדעת רב פפא אינו יכול ליתן בעל כורחו. וכתבו התוס' דאף דיכול לפרוע חובו בעל כורחו, שאני התם דחובה על הנותן ליתן, אבל היכא דאינו חובה אינו יכול ליתן בעל כורחו. ועוד כתבו התוס' דנחלקו רבא ורב פפא האם יכול לזכות לו הפדיון על ידי אחר. והלל ראה שהלוקחין מטמינים עצמם כל היום י"ב כדי שהמוכר לא ימצאם ליתן הפדיון, ועל כן תיקן שיתן מעות הבית ללשכה וישבור הדלת ויכנס.
2) מתקנת הלל בענין מכירת בית בבתי ערי חומה מוכח שהיובל נהג בזמן שהיובל נהג דין בתי ערי חומה. ואם נהג יובלות, הרי וודאי דנהגו אף שמיטין. ומאי דאמרו בגמ' בגיטין דהלל תיקן פרוחבול משום דשביעית בזמן הזה דרבנן, לאו לדורו תיקן אלא לדורות הבאים. [אמנם יש מאן דאמר דמשום הפקר בית דין תיקן, ושפיר יש לומר שתיקן לדורו ואולי דדוקא לדורו].
3) נאמר אף על בתי הבד ומרחצאות ומגדלים המחוברין ושובכות ובורות ושחין ומערות, דמרבין להו מדכתיב "אשר בעיר". אבל שדות לכולי עלמא לא בכלל, דהא כתיב "בית". ולדעת רבי מאיר אף חולסית ומצולה דנוטלין מהם לבנין הוי בכלל בית [ולדעת התוס' אינו משום נטילה לבנין אלא לא דמי לשדה]. ולדעת רבי יהודה, הוי בכלל שדה.
4) דדוקא עיר המוקפת חומה מימות יהושע, ודדוקא עיר שיש לה חומה סביב מכל צדיה כדכתיב "סביב" [גבי ערי החצרים, עיין רבינו גרשום]. וכן שלא יהיה גגותיה חומתיה, דהא חומה בעינן. ולדעת רבי אליעזר ברבי יוסי יוסי סגי שהיה לה מעיקרא דהא כתיב "לוא חומה" ודרשינן אף שעתה אין לה. וכן שיהיו בה לכל הפחות שלשה חצירות של שני בתים.

- יד. 1) לדעת אביי קמשמע לן דמגליל עד גמלא הוי מוקפות חומה, וכן מעבר הירדן עד גדיד. ולדעת רבא קמשמע לן דדוקא גמלא שבגליל מוקפת חומה ולא שבשאר ארצות, וכן בגדוד ובחדיד ובאונה ובירושלים.
2) בירושלים עיר הקודש למאן דאמר לא נתחלקה לשבטים אין נהג בה דין מכירת בית בבתי ערי חומה. ולדעת רב אשי ישנה עוד ירושלים ואף היא מוקפת חומה ונהג בה דין מכירת בית בבתי ערי חומה. וכתבו התוס' דלדעת רבא היתה עוד ירושלים לא ביהודה ושם לא נהג דין מכירת בית דהא לאו מוקפת חומה היתה.
3) נחלקו התנאים האם קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא, ועל כן כל עיר שידוע שהיתה מוקפת חומה נהג בה דין ערי חומה, והנפקא מינה לענין מכירת בית וכן לענין שילוח מצורע ממנה. ואיכא מאן דאמר דלא קידשה לעתיד לבוא, ורק אלו המנויות במשנה כשעלו בני הגולה קידשום.
4) למאן דאמר לא קידשה לעתיד לבוא, היינו דמוזמן יהושע לא חידשו מנין השמיטין והיובלות ולא קידשו ערי חומה. ולמאן דאמר קידשה, היינו דמוזמן יהושע לא ביקשו על היצר הרע שימסר בידם, והיינו דלא עשו סוכות להנצל מן היצר.
5) כשסנחריב הגלן לא נהגו דיני יובל, משום דבעינן כל ישראל עליה. ולענין שמיטה תליא הוא בפלוגתא שהביאו התוס' אי דין שמיטה תליא ביובל אי לאו. ומסקינן בגמ', דירמיה החזירן ומאז חזרו למנות אף יובלות כמבואר בקרא. וכתבו התוס' דהיה הוא רק כ"ו שנים עד החורבן, וצריך לומר דהחזירו העבדים שיצאו ביובל קודם גלות סנחריב [ועיין רש"י]. ובימי עזרא אמרינן בסוגיין דלא נהג דין יובל משום דכל הקהל שעלו אתו לא היה אלא ארבע רבוא אלפים ושש מאות וששים. ומכל מקום לרבנן דאמרו דשנת היובל נמנית לעצמה ורק לאחריה מתחיל מנין שמיטה חדש, אף דלא נהג יובל, מכל מקום נהג מנין היובל. אמנם כתבו התוס' בעמוד א', דבימי עזרא עלו קצת מכל שבט ושפיר נקרא כל יושביה עליה, ולמאי דמסקינן דאף בני גד וראובן חזרו, הרי שפיר הוי כל יושבי עליה ונהג דיני היובל.